

Andrzej Nowakowski

"Ochrona zbiorów bibliotecznych przed zniszczeniem. T. 4: Katastrofy w bibliotekach - przyczyny, zapobieganie i akcje ratunkowe", Bronisław Zyska, Katowice 1998 : [recenzja]

Biblioteka 3 (12), 87-88

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Musimy być również świadomi faktu, iż próba naszego dorównania do norm i standardów europejskich to nie tylko oczekiwanie na większe dotacje pozwalające pomysły zrealizować ale i duża praca jaką musimy wykonać przygotowując wspomniane założenia jak i spełnienie pewnych warunków wyjściowych. Należy do nich głównie przygotowanie naszych zespołów do pracy w nowych warunkach, tj. opartej na założonych wskaźnikach. To także przygotowanie się do ewentualnych zmian kadrowych, w tym głównie do redukcji zatrudnienia.

Przygotowanie się bibliotek do tych zmian, pełnienia nowych funkcji, przekonania społeczności akademickiej, że biblioteka uczelniana stanowi podstawowe lub jedno z podstawowych ogniw szkoły wyższej wymaga ciągłego szkolenia pracowników. I to szkolenia rozumianego jako podnoszenie kwalifikacji czysto zawodowych ale również kształcenia ich cech psychomotorycznych. Reformowana biblioteka wymaga od nas innego podejścia, pełnego zrozumienia jej nowych zadań, odmiennego podejścia do użytkowników, sposobów i form ich obsługi. Ogromną rolę w takim przygotowaniu pracowników przypisuje się szefowi kierowniczemu każdej biblioteki. On ma to permanentne szkolenie i doskonalenia kadry organizować i po części prowadzić. Te zagadnienia omawiają kolejne rozdziały omawianego tomu. Szczególnie w części zatytułowanej „*Zarządzanie szkoleniem i rozwojem kadry*” znajdujemy gotowy scenariusz przygotowania całej takiej operacji i odpowiedzi, sądzę na większość, z nurtujących nas pytań. Tak przeprowadzona przez nas „praca u podstaw” powinna zaowocować taką organizacją biblioteki i jej personelu, które pozwolą zrealizować końcowy wniosek tzn., że „*będą przede wszystkim uwzględniać potrzeby klientów a nie wychodzić z punktu widzenia biblioteki*” (s.221).

Podsumowując raz jeszcze należy podziękować redaktorom za trud przygotowania tych materiałów oraz warto zaapelować, aby zaprezentowane materiały stały się lekturą obowiązkową wszystkich bibliotekarzy, a szczególnie szerokiej kadry zarządzającej.

Artur Jazdon

B. Zyska, *Ochrona zbiorów bibliotecznych przed zniszczeniem, T.4: Katastrofy w bibliotekach – przyczyny, zapobieganie i akcje ratunkowe*, Katowice 1998.

W 1998 roku ukazał się wydany przez Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego tom czwarty pracy Bronisława Zyski o zabezpieczeniu zbiorów bibliotecznych, który stanowi zakończenie trzech dziedzin ochrony zbiorów.

W tomie pierwszym (wydanym w 1991 r.) autor opisał różnorodność materiałów znajdujących się w zbiorach bibliotecznych.

Tom drugi (1993 r.) omawia zjawisko starzenia się różnego rodzaju papieru drukowego i czynniki biorące udział w procesie destrukcji zbiorów. Sporo miejsca poświęcono tu także człowiekowi jako sprawcy działań „na rzecz” niszczenia księgozbioru. Po raz pierwszy w Polsce zwrócono uwagę na katastrofy i awarie jako zagrożenia dla budynków bibliotecznych.

W tomie trzecim (1994 r.) zawarta jest problematyka profilaktyki bibliotecznej od momentu projektowania do eksploatacji gotowego budynku. Ponadto omówiono podstawowe reguły w pracy zawodowej bibliotekarzy w zakresie ochrony zbiorów przed zniszczeniem.

Omawiana publikacja przedstawia klasyfikację katastrof według Richarda Davida Smitha, znanego eksperta od spraw ochrony zbiorów bibliotecznych, twórcy metody masowego odkwaszania papieru, zwanej Wei To, a stosowanej od 1980 roku w Bibliotece Narodowej w Ottawie (Kanada).

Na podstawie danych zgromadzonych przez R.D. Smitha wydzielono pięć rodzajów katastrof w bibliotekach:

- pożary
- powodzie
- awarie wodne
- katastrofy biologiczne
- kwaśny papier jako sprawca cichej katastrofy chemicznej.

W kilku początkowych rozdziałach opisanych jest wiele spektakularnych przykładów katastrof czy awarii w Polsce i na świecie na przestrzeni dziejów. Znajdziemy tu także informacje o ich przyczynach, akcjach ratunkowych i skutkach, jakie spowodowały w księgozbiorach i budynkach bibliotecznych.

Co prawda wielkie kataklizmy dotyczą zbiory biblioteczne raczej rzadko, lecz wypadki powodujące uszkodzenia pewnej ilości księgozbioru lub budynków są zjawiskiem częstym i zdarzają się wszędzie, niezależnie od umiejscowienia geograficznego. Dlatego niezwykle ważną rzeczą jest znać praktyczne metody ratowania zniszczonego materiału jak i być przygotowanym na wypadek katastrofy.

Praca B. Zyski omawia metody suszenia mokrych książek i materiałów archiwalnych. Opisuje m.in. zachowanie się papieru w powietrzu o różnym stopniu wilgotności. Podaje korzyści wynikające z zamrożenia zalanych książek, sposoby ich suszenia, zarówno metodą tradycyjną (powietrzem atmosferycznym) jak i poprzez liofilizację oraz jak postępować ze zbiorami przed i po wysuszeniu. W kolejnych rozdziałach omówione są zagadnienia związane z dezynfekcją i dezynsekcją zbiorów, fizyczne i chemiczne sposoby zwalczania grzybów i owadów oraz preparaty grzybo- i owadobójcze. Wiele miejsca poświęcono sprawom masowego odkwaszania papieru.

Według autora żadna z polskich bibliotek nie dysponuje programem, który ujmowałby systemowe działania na wypadek katastrofy, dlatego – sędzę - temu zagadnieniu poświęcony jest ostatni rozdział pracy. Podpierając się głównie publikacjami zagranicznymi autor przedstawia materiały i instrukcje, które mogły by być wykorzystane przy opracowaniu takiego programu. Omawia m.in. działania profilaktyczne w zakresie ochrony przeciwpożarowej, zabezpieczenia biblioteki przed powodzią i awariami wodnymi, w zakresie składowania księgozbiorów, wytyczne przygotowania się do katastrofy w bibliotece lub archiwum, a także działania w sytuacjach krytycznych, w czasie katastrofy i po niej.

Książkę czyta się bardzo dobrze i można ją polecić wszystkim, którym leży na sercu dobro książki. Szczególnie - ku przestrodze – pierwsze rozdziały podające przykłady różnych „nieszczeń” w bibliotekach z ich przyczynami i skutkami. Konserwatorzy powinni ją przeczytać z racji wielu uwag fachowych dotyczących postępowania ze zniszczonymi materiałami. Natomiast ze względu na bardzo małą ilość literatury z tego zakresu w języku polskim oraz z uwagi na liczbę spraw, które należy uwzględnić we wszystkich planach zapobiegania katastrofom, powinna to być lektura obowiązkowa dla gremiów kierowniczych w bibliotekach lub archiwach.

Andrzej Nowakowski